

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΝΙΑΙΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

«ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ»

ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ
ΕΣΠΑ 2007-2013

‘ΣΥΝΘΕΣΗ’ – Σύνθεση Ιδεών, Μορφών και Εργαλείων για την
Πολιτιστική και Καλλιτεχνική Εκπαίδευση

Π10 ΣΥΝΘΕΣΗ: έκθεση τελικής αξιολόγησης

Υποέργο 1 «Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αξιολόγηση, Δημοσιότητα»

Ίδρυμα Βασίλη και Μαρίνας Θεοχαράκη (ΙΒΜΘ)

Υπεύθυνοι Σύνταξης:

Βασίλης Χαρίτος, Μ. Ed., Dr. Επιστημών της αγωγής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	Εισαγωγικά.....	2
2	Το προφίλ των εκπαιδευτικών και τελικός απολογισμός από την εφαρμογή των σχεδίων εργασίας.....	4
3	Οι στάσεις των μαθητών από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα....	5
4	Αντί επιλόγου.....	6
5	Βιβλιογραφία	8
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι. Ερωτηματολόγιο για το μαθητή.....		9
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ. Ερωτηματολόγιο για τον εκπαιδευτικό		11

1 Εισαγωγικά

Η αξιολόγηση των διδακτικών δραστηριοτήτων θεωρείται αναγκαία και ικανή προϋπόθεση αναβάθμισης της παρεχόμενης ποιότητας σπουδών σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Παρόλα αυτά στη χώρα μας δε συμβαίνει συχνά, τουλάχιστον στο βαθμό που θα περίμενε κανείς, σε αντίθεση με ότι παρατηρείται σε χώρες με αναβαθμισμένο επίπεδο σπουδών. Για το λόγο αυτό η αξιολογική διαδικασία, όπου επιχειρείται, περιορίζεται σε μια ή δυο το πολύ παραμέτρους, χωρίς να περιλαμβάνει μια συνολική θεώρηση εκείνων των διαστάσεων που συνιστούν το επιστημονικό «προφίλ» ενός διδακτικού εργαλείου. Για την πράξη ΣΥΝΘΕΣΗ, από τη διεξαγωγή της έρευνας, δεδομένα της οποίας έχουμε παραθέσει με λεπτομέρεια, δόθηκε η ευκαιρία να εξαχθούν συμπεράσματα, τα οποία μπορούν να γενικευθούν, όπως κι έγινε, προκειμένου να καταλήξουμε σ' ένα μοντέλο αξιολόγησης όλων των δραστηριοτήτων, όλων των μαθημάτων.

Μετά τη μεθοδολογία που κατατέθηκε αναλυτικά, σχετικά με την ποιοτική και ποσοτική αξιολόγηση της ΣΥΝΘΕΣΗ, ολοκληρώνουμε την τελική διαδικασία εκθέτοντας τη δυνατότητα των σχολικών κοινοτήτων και των εκπαιδευτικών να εκφραστούν, να παρεμβαίνουν στις δραστηριότητες, να αναπτύσσουν καινούργιες και να καταγράφουν τις αντιδράσεις των χρηστών-μαθητών με γνώμονα τη διάρκεια και την επάρκεια του συνόλου του έργου. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα της πράξης είναι σχεδιασμένα με τρόπο ώστε να αξιολογούνται διαρκώς από τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι σε συνδυασμό με την επιτροπή των εμπειρογνομόνων, να ενσωματώνουν τόσο τη χρησιμότητα και τους στόχους κάθε δραστηριότητας ξεχωριστά όσο και τις οδηγίες χρήσης του συνόλου των εφαρμογών.

Η τελική αξιολόγηση, όπως προκύπτει από την περιγραφή του συγκεκριμένου αντικειμένου, αλλά και γενικότερα, είναι η διαδικασία σύνθεσης και συγκέντρωσης πληροφοριών και επιχειρημάτων όλων των εμπλεκομένων για να διαμορφώσουν την πλήρη εικόνα χρήσης και εφαρμογής του συστήματος των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που προτείνονται. Με τη συμπαράσταση της Ελληνογαλλικής σχολής, τα στοιχεία που συλλέχθηκαν σε όλα τα μαθήματα, έδωσαν ικανές ενδείξεις όχι μόνο για μεμονωμένες τεχνικές διορθώσεις αλλά και κατευθύνσεις για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή τους. Όλες οι απαντήσεις των σχολικών ομάδων

μελετήθηκαν από τους εκπαιδευτικούς και τους εμπειρογνώμονες για τις τελικές οδηγίες χρήσης του συστήματος και την εφαρμογή του συνόλου των διδακτικών σχεδίων. Οι ερωτήσεις, μετά την εφαρμογή όλων των μαθημάτων, ήταν γραμμένες με σαφήνεια για να μην καλύπτουν η μία την άλλη, ενώ τα στοιχεία που αξιολογήθηκαν σχετίζονται με τη μεθοδολογία των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, την καινοτομία τους και κυρίως την επίτευξη των στόχων, όπως ακριβώς έχει ήδη εκτεθεί και κατά την παρουσίαση της πιλοτικής διαδικασίας.

Τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και η ομάδα των εμπειρογνομένων επέμειναν, ώστε τα καταγεγραμμένα στοιχεία της αξιολόγησης να προέρχονται από ανώνυμα υποκείμενα και να είναι έγκυρα και αξιόπιστα για να συγκροτήσουν στη συνέχεια ολοκληρωμένα εγχειρίδια εφαρμογής όλων των σχεδίων δραστηριοτήτων της πράξης.

Η προσέγγιση για την τελική αξιολόγηση έγινε με βάση την πορεία που ακολουθήσαμε στην πρώτη φάση της αξιολόγησης και περιλαμβάνει εφαρμογή του ερωτηματολογίου, έντυπο και ηλεκτρονικό, όλων των μαθημάτων της ΣΥΝΘΕΣΗ σε εκπαιδευτικούς και μαθητές, συλλογή και επεξεργασία των απαντήσεων με τη μεθοδολογία στην οποία έχουμε ήδη αναφερθεί, καθώς και σχολιασμό των ευρημάτων με συζήτηση και συμπεράσματα. Στην παρούσα έκθεση, δε θα σταθούμε με λεπτομέρεια στα αριθμητικά και ποιοτικά δεδομένα, όπως το έχουμε ήδη κάνει (βλ. Παραδοτέο 9), αλλά θα παρουσιάσουμε τους στόχους των εφαρμογών των μαθημάτων, ως οδικό χάρτη, μετά την παράθεση των αντιλήψεων των μαθητών και των εκπαιδευτικών που ασχολήθηκαν με αυτά. Με άλλα λόγια, ο στόχος της συγκεκριμένης επισκόπησης είναι να περιλάβει δεδομένα από ένα δείγμα πληθυσμού εκπαιδευτικών και μαθητών, οι οποίοι ασχολήθηκαν επιμελώς με τις προτεινόμενες δραστηριότητες για να συγκροτήσουμε αξιόπιστα δεδομένα, στην τελική διαμόρφωση των επιχειρημάτων μας για την αξία και τη χρησιμότητα της εφαρμογής.

Βέβαια, κάθε αυστηρή εφαρμογή ενός ερευνητικού εργαλείου, σε πιεστικά χρονικά περιθώρια, με περιορισμένη άντληση πληροφοριών και σε δείγμα που κινείται στα στατιστικώς αποδεκτά όρια, αλλά με επαρκώς επιστημονική αναλυτική προσέγγιση, δε διαφεύγει του κινδύνου να οδηγήσει ενδεχομένως σε ελλιπή ή διαστρεβλωμένη άποψη. Στην πράξη ΣΥΝΘΕΣΗ αφού λάβαμε υπόψη τα παραπάνω σχεδιάσαμε κι εφαρμόσαμε τη μεθοδολογία με πολύωρες συζητήσεις με τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, σε κάθε μάθημα, πριν και μετά τη διαδικασία. Φροντίσαμε να αποσπούμε εκ των προτέρων μία θετική διάθεση για ένα ωφέλιμο και αποδοτικό αποτέλεσμα.

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να τονίσουμε την ανάγκη της διδακτικής ετοιμότητας του εκπαιδευτικού, η οποία συγκροτείται από τη βοήθεια των ικανοτήτων και των πρακτικών που έχουν αποκτηθεί στην επαγγελματική πράξη και την καθημερινότητα και από την αντιπαράθεση με τη θεωρητική γνώση. Ο ευαισθητοποιημένος εκπαιδευτικός είναι εκείνος που έχει πλούσια κατανόηση των αφανών όσο και των ορατών πλεονεκτημάτων που προκύπτουν από την πρακτική άσκηση, έχει ρεαλιστική αντίληψη εκείνου που είναι εφικτό να επιτευχθεί σε συγκεκριμένες συνθήκες. Για αυτό ο εκπαιδευτικός πρέπει να διαθέτει ικανότητα και δεκτικότητα στις προκλήσεις, οι οποίες «αποκτώνται τόσο μέσω της έγκυρης θεωρίας όσο και της στοχαστικής εμπειρίας» (Dunne & Pendlebury, 2003: 211). Δηλαδή, αρχικά προσλαμβάνει κάποιος τα ερεθίσματα και στη συνέχεια αντιδρά έγκαιρα και με τον κατάλληλο τρόπο σε αυτά. Ως διδακτική-πολιτιστική ετοιμότητα θα ορίζαμε τη

θεωρητική γνώση, τις δεξιότητες ή την επιστημονική κατάρτιση και κουλτούρα που ο εκπαιδευτικός οφείλει να διαθέτει για ζητήματα καλλιτεχνικής εκπαίδευσης καθώς και την ευελιξία ή τη δυνατότητά του να εφαρμόζει κατάλληλα τη θεωρία, ώστε να επιτυγχάνει τους διδακτικούς στόχους που θέτει. Βασική προϋπόθεση είναι η προσπάθεια προσέγγισης του κυρίαρχου πολιτισμού με άλλους, μέσω μιας διαδικασίας που επιτρέπει τη χρήση κατάλληλου υλικού και εκπαιδευτικών μεθόδων προς όφελος και των αλλοδαπών μαθητών.

2 Το προφίλ των εκπαιδευτικών και τελικός απολογισμός από την εφαρμογή των σχεδίων εργασίας

Με στόχο να αποδώσουμε πλήρως την εικόνα που επικράτησε στις σχολικές αίθουσες, στις οποίες εφαρμόστηκαν όλα τα σχέδια εργασίας και οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες, συμπεριλάβαμε στην τελική αξιολογική μας κρίση τους διδάσκοντες τα συγκεκριμένα αντικείμενα, αλλά και τους μαθητές, οι οποίοι πρόθυμα αποτύπωναν στα ερωτηματολόγια τις απόψεις τους. Δεν είναι υπερβολή να σημειώσουμε ότι το σύνολο σχεδόν των εκπαιδευτικών είναι θετικά διακείμενοι στη βιωματική και συμμετοχική μάθηση με τη βοήθεια καινοτόμου εκπαιδευτικού υλικού. Οι εμπειρίες τους, από την πολύχρονη και κοπιαστική επιστημονική δραστηριότητα, με προσανατολισμό στην ομαδικότητα και τη δημιουργικότητα, καθώς και η καθημερινή τους τριβή στις πολυπολιτισμικές τάξεις, θεωρούνται ως αναπόσπαστο και ασφαλές μέρος της αποτύπωσης και καταγραφής της παρούσας διαθεματικής μαθησιακής διαδικασίας (Χαρίτος & Παπασταμάτης, 2011). Γενικότερα, η διάχυση της πάσης φύσεως πληροφορίας και με τη βοήθεια του διαδικτύου, βοηθάει το σχολείο να οργανώνει δεσμούς επικοινωνίας με καλλιτεχνικούς και πολιτισμικούς φορείς και να προβαίνει σε βελτιωτικές προτάσεις για την κατανόηση του βιωματικού χώρου των παιδιών και της πολιτιστικής τους ταυτότητας. Ο σύγχρονος εκπαιδευτικός κινείται σε τρεις κυρίως βασικούς άξονες: α. ανάπτυξη της συνείδησης, που έχει σχέση με την εξέταση των προσωπικών του στερεοτύπων, αξιών και αρχών β. ανάπτυξη δεξιοτήτων, επικοινωνία, πολυπολιτισμική ευαισθησία και ευλυγισία και γ. διαρκής ενημέρωση για την κατάσταση των γονέων, μορφωτικό επίπεδο, διάρκεια παραμονής στην Ελλάδα, πρόοδο του μαθητή κατά τα προηγούμενα χρόνια κ.α.. Όλες οι ελλείψεις εκθέτουν τους δασκάλους στον κίνδυνο της μεροληψίας ή των εσφαλμένων παιδαγωγικών χειρισμών (Banks, 2007). Οι εκπαιδευτικοί, αφού παρέλαβαν το υλικό που θέσαμε στη διάθεσή τους και εξέφρασαν κάποια αρχικά σχόλια, το μελετήσουν διεξοδικά, το εφάρμοσαν στις αίθουσές τους και συμπλήρωσαν με προσοχή τα ερωτηματολόγια τόσο οι ίδιοι, όσο και οι μαθητές. Η εφαρμογή των δραστηριοτήτων ελάμβανε χώρα συχνά σε περιβάλλον πολιτισμικής ανομοιογένειας. Με τη βοήθεια των εφαρμογών εύκολα αναδεικνύονταν πληροφορίες χρήσιμες για τις προτεραιότητες του δασκάλου όπως είναι η πληροφόρησή του για θέματα που άπτονται των ενδιαφερόντων, των συνηθειών, των πολιτισμικών αξιών και του τρόπου ζωής των μαθητών του. Επίσης, όλοι παραδέχτηκαν εξαιρετικά σημαντική σχέση των εφαρμογών με τα διδακτικά σενάρια των μαθημάτων.

Με τη διδασκαλία μέσω της τέχνης τα σύνορα των πολιτισμών γίνονται δυσδιάκριτα και η προσχώρηση στην εμπειρία του άλλου αποκτά δυναμική που δεν περιορίζεται μόνο στην ανάδειξη των έργων, αλλά συμβάλλει στην κατανόηση της κουλτούρας του, ενώ παράλληλα οικοδομούνται σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ των Ελλήνων και των αλλοδαπών. Ακόμη, η τέχνη ενθαρρύνει τον κόσμο να έχει μια συναισθηματική

επαφή με άλλες εποχές, κουλτούρες ή πολιτισμούς. Σημαντική παράμετρος της επιτυχημένης εφαρμογής του προγράμματος είναι ότι, με τη βοήθεια της μεθόδου project, χρησιμοποιεί την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και εμπλέκεται, σύμφωνα και με το Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών (ΑΠΣ), σε πολλές γνωστικές περιοχές. Εκπαιδευτικοί διαφορετικών ειδικοτήτων μας τόνισαν τη χρησιμότητα των δραστηριοτήτων στο δανεισμό στοιχείων για την ανατροφοδότηση και την εφαρμογή τους από το ένα αντικείμενο στο άλλο. Η διαθεματική διάσταση του αντικειμένου επιτρέπει την επεξεργασία θεμάτων μέσα από πολλές οπτικές γωνίες. Ο εκπαιδευτικός είναι σε θέση να εκμεταλλευτεί και να υλοποιήσει πολλαπλές συνδέσεις με μαθήματα και άλλα σενάρια που δεν είναι εκ των προτέρων καθορισμένα. Οι εκπαιδευτικοί όλων των ειδικοτήτων, αναγνωρίζουν την παιδαγωγική αξία των καλλιτεχνικών δράσεων όχι μόνο γιατί επιτυγχάνεται στοιχειώδης μύηση των μαθητών στις μεθόδους και τον πλούτο της καλλιτεχνικής δημιουργίας, αλλά και γιατί συμπεριλαμβάνεται ενημέρωση στην ιστορία των τεχνών και το βίο των δημιουργών.

Η περιορισμένη χρονική διάρκεια των προγραμμάτων και η σύνδεσή τους με συγκεκριμένα κεφάλαια του ΑΠΣ συμπεριλαμβάνονται στη θετική αποτίμηση των δασκάλων δεδομένης της πίεσης από τη διδασκαλία της καθημερινότητας. Κατά περίπτωση δεν ξεπερνούν τις δύο (2) διδακτικές ώρες, κινητοποιούν θετικά το ενδιαφέρον των μαθητών, διευρύνουν την εφευρετικότητα και δεν εγκλωβίζουν τη φαντασία. Συγχρόνως, με την εργασία σε ομάδες, συμπεριλαμβανομένης και της φύσης των δραστηριοτήτων, δημιουργείται ένα κλίμα παιχνιδιού και συναγωνισμού. Μέσα από το παιχνίδι και το συναγωνισμό μεταξύ των ομάδων, οι μαθητές αναπτύσσουν ένα ισχυρό κίνητρο για τη συμμετοχή τους στο μάθημα, αλλά και την ικανότητά να συνεργάζονται αποτελεσματικά με διεύρυνση των κοινωνικών τους δεξιοτήτων, την αποδοχή του «διαφορετικού άλλου» και την ανάπτυξη του αισθήματος της ευγενούς άμιλλας. Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι η κατανόηση της πολιτισμικής ταυτότητας των παιδιών και η βιωματική επαφή τους με τους χώρους της τέχνης, όποτε πραγματοποιείται κι εδώ αναφερόμαστε στις επισκέψεις των χώρων του Δ. Πικιώνη και Σ. Παπαλουκά, εκτελείται με εξαιρετική επιτυχία, γεγονός που δίνει ξεχωριστή ικανοποίηση στους συντελεστές της αναφερόμενης δράσης, ενώ απολύτως θετική κρίνεται και η αποτίμηση για την αναγκαιότητα της προσέγγισης του πεδίου του πολιτισμού συνολικά.

3 Οι στάσεις των μαθητών από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα

Όλα τα διαθεματικά σχέδια εργασίας τύπου project, καθώς και το σχέδιο εργασίας με αντικείμενο τον πολιτισμό, μαζί με τα συνοδευτικά εγχειρίδια δημιουργήθηκαν με άξονες την πρωτοτυπία, την εφευρετικότητα και την ποικιλία. Από το σύνολο των καταγραφών των αντιδράσεων των παιδιών αποκομίσαμε μία κοινή, θετική και χωρίς υπερβολή, ενθαρρυντική αντίδραση που δείχνει ότι η κατανόηση του κόσμου με τα μάτια των παιδιών, μέσα σε ένα καλλιτεχνικό πλαίσιο προσέγγισης, γίνεται με κριτικό τρόπο, αντιλαμβάνονται ότι η θέση τους προσδιορίζεται από κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις, ενώ η ζωή τους μπορεί να διαμορφώνεται μόνο σε αρμονία με τον κόσμο που τα περιβάλλει. Για παράδειγμα, επιβεβαιώνεται το γεγονός ότι η βιωματική προσέγγιση στη γνώση μπορεί να έχει μόνο θετικά, παραγωγικά αποτελέσματα. Οι μαθητές εντυπωσιάστηκαν από τις λεπτομέρειες της δημιουργίας των έργων τέχνης

και μέσω της βιωματικής, επικοινωνιακής διδασκαλίας συμμετείχαν συνεργατικά στη διαδικασία της μάθησης.

Η ΣΥΝΘΕΣΗ γνώρισε στα παιδιά τις βασικές καλλιτεχνικές έννοιες, όπου με τη βοήθεια των ηλεκτρονικών μέσων, σε ένα γνώριμο και ευχάριστο περιβάλλον για αυτά, έμαθαν να εστιάζουν στην έκφραση, στην ανάπτυξη του στοχασμού, στην πορεία του δημιουργού και τέλος στη στάση που θα διαμορφώσουν απέναντι στην καταγωγή, την προστασία και τη συνέχεια της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Η διάρθρωση των παιχνιδιών μέσα στις δραστηριότητες και η ευχαρίστηση από τη συμμετοχή στον ομαδικό τρόπο δουλειάς, ο οποίος είναι απαραίτητος, διατηρεί ζωηρό το ενδιαφέρον για να έρθουν σε μελλοντική επαφή κοντά και με άλλους πίνακες ζωγραφικής, άλλα κτίρια ή άλλες μορφές τέχνης. Δηλαδή, η κατανόηση της πολιτιστικής ταυτότητας, γεγονός που επιδιώκει η ΣΥΝΘΕΣΗ, προέρχεται από τη γνωριμία με τις διάφορες μορφές τέχνης που κάνει τους μαθητές να συγκρίνουν διαφορετικές παραδόσεις, να ανοίγουν τους ορίζοντές τους, να κατανοούν την ιστορικότητα του τόπου τους και να εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές από την ανάμειξη των στοιχείων του πολιτισμού. Παράλληλα, η ΣΥΝΘΕΣΗ δεν επιλέγει έργα γνωστά με τα οποία όλοι είμαστε αρκετά εξοικειωμένοι και μπορούμε ευκολότερα να διαχειριστούμε, αλλά υποδεικνύει άγνωστους για αυτούς μέχρι στιγμής, καινοτόμους και σπουδαίους δημιουργούς του περασμένου αιώνα, που ενισχύουν, διευρύνουν τη σκέψη και οδηγούν σε δημιουργικές και μονιμότερες αλλαγές (Fowler, 1996). Ήταν, σε κάθε βήμα της διδασκαλίας, φανερό η έκπληξη των παιδιών όταν ανακάλυπταν κάτι άγνωστο για αυτά μέχρι στιγμής ή έπαιρναν πληροφορίες για κάτι με το οποίο είχαν, κάποια στιγμή, έρθει προηγουμένως σε επαφή, αλλά στην ουσία δεν γνώριζαν το παραμικρό. Με τη βοήθεια των έργων του Σ. Παπαλουκά ταξιδεύεις στη φύση, στην εξοχή, στην επαρχία.

Τέλος, εκτός από τη γενική, εμφανή ικανοποίηση των παιδιών που καταγράφηκε κατά την εφαρμογή των εκπαιδευτικών σεναρίων, μεγάλη απήχηση είχε τόσο ο πρωτότυπος τρόπος προσέγγισης στη σύνδεση των μαθημάτων με τον πολιτισμό, λόγω του εύρους της θεματογραφίας και της αισθητικής πληρότητας, όσο και η προτροπή στους δημιουργούς των σεναρίων για περισσότερες και μεγαλύτερες δραστηριότητες. Σε κανένα μάθημα δεν έλειψε η ενεργοποίηση των εκφραστικών διαθέσεων (χρωματική, εικαστική, λογοτεχνική κ.ά) που κινητοποιούν τη σκέψη και το συναίσθημά και μετατρέπουν το ίδιο το παιδί, μέσα από τη δράση, την περιήγηση και το παιχνίδι, σε καλλιτέχνη.

4 Αντί επιλόγου

Είναι γεγονός ότι στις μέρες μας η ανάπτυξη της αισθητικής αγωγής, ιδιαίτερα στους νέους ανθρώπους, γνωρίζει ιδιαίτερη άνθηση εξυπηρετώντας τους στόχους του Νέου Σχολείου. Η χρησιμότητα των καινοτομικών δράσεων της ΣΥΝΘΕΣΗ αντλεί τη δυναμική της από το συνδυασμό της βιωματικής, διαθεματικής εμπειρίας με την εκμετάλλευση της ψηφιακής τεχνολογίας. Πολιτιστικοί φορείς, με ιδιαίτερα αξιόλογη κοινωνική προσφορά, οι οποίοι μέχρι σήμερα δύσκολα διοχέτευαν τον πλούτο τους στο χώρο του σχολείου, έχουν τώρα τη δυνατότητα να συνδεθούν με το αναλυτικό πρόγραμμα και να σπεύρουν την υποψία της εκπαίδευσης με μέσον τον πολιτισμό. Είμαστε ήδη στην εποχή της κατάργησης των συνόρων και των ανοιχτών αγορών όπου τα καλλιτεχνικά έργα διαδίδονται και προωθούνται ταχύτατα με σύγχρονα και τεχνολογικά προηγμένα εποπτικά μέσα. Η ενημέρωση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, πάνω σε καλλιτεχνικά θέματα, παραμένει πλούσια με εξειδικευμένες

εκπομπές και αναλυτικά άρθρα και ασφαλώς δεν απαιτείται η φυσική παρουσία για να θαυμάσει κανείς προϊόντα τέχνης και πολιτισμού, με συνέπεια οι μαθητές να μπορούν να περιηγηθούν σε έναν κόσμο που δύσκολα θα επέλεγαν και θα ανακάλυπταν μόνοι τους. Φυσικά ούτε ο χρόνος ούτε η οικονομική ευμάρεια είναι καθοριστικοί παράγοντες στη διακίνηση του πάσης φύσεως πολιτιστικού αποθέματος. Επιπλέον ακόμη και τώρα, στην κρισιμότητα των οικονομικών και κοινωνικών περιστάσεων που βιώνει η χώρα, τα τελευταία χρόνια, δημιουργούνται και εμπλουτίζονται μουσεία και χώροι τέχνης, διοργανώνονται συναυλίες, εκθέσεις, παραστάσεις με μεγάλη συχνότητα και αξιοσημείωτη ποιότητα και ποικιλία. Φαίνεται ότι η σήμερα περισσότερο από ποτέ η διάθεση για αποφόρτιση και ψυχαγωγία είναι έντονη και απαιτητική. Τέλος, όπως η ΣΥΝΘΕΣΗ έτσι και κάθε προσπάθεια για σχεδιασμό και ανάπτυξη πρότυπων εκπαιδευτικών, πολιτισμικών προγραμμάτων συμβάλλει τόσο στην αναμόρφωση, όσο και στον εμπλουτισμό του παιδαγωγικού υλικού του Νέου Σχολείου, που θέλει να ανταποκρίνεται με επάρκεια στις σύγχρονες, διαρκείς και απαιτητικές προκλήσεις της κοινωνίας της γνώσης.

5 Βιβλιογραφία

Banks, O. (2007). Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.

Dunne, J. & Pendlebury, S. (2003). Practical reason. In N. Blake, P. Smeyers, R. Smith & P. Standish (eds). *The Blackwell Guide to the Philosophy of Education*, Oxford: Blackwell, 194-211.

Fowler, P. (1996). *Linguistic Criticism*. Oxford: Oxford University Press

Χαρίτος, Β. & Παπασταμάτης, Αδ. (2011). Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στα ΠΤΔΕ. Στο Β. Καραβάκου (Επιμ.), *Δια βίου μάθηση: Διεπιστημονικές προσεγγίσεις* (σσ. 311-328). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι. Ερωτηματολόγιο για το μαθητή

Φύλλο	<ul style="list-style-type: none"> • Αγόρι • Κορίτσι 	
Κατοικία	<ul style="list-style-type: none"> • Αθήνα • Επαρχία 	
Σχολείο	<ul style="list-style-type: none"> • Δημόσιο • Ιδιωτικό 	
Τάξη	<ul style="list-style-type: none"> • Δ' Δημοτικού • Ε' Δημοτικού • ΣΤ' Δημοτικού 	<ul style="list-style-type: none"> • Α' Γυμνασίου • Β' Γυμνασίου • Γ' Γυμνασίου

Με ποια από τα παρακάτω μαθήματα ασχοληθήκατε στην τάξη;

Γαλλικά	Γεωγραφία	Γεωμετρία	Φυσική	Χημεία

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ
Οι δραστηριότητες και τα παιχνίδια σε βοήθησαν να καταλάβεις καλύτερα το μάθημα;				
Ήταν ευχάριστη και διασκεδαστική η συμμετοχή σου στις δραστηριότητες;				
Σου άρεσε που τα παιχνίδια τα παίξατε ομαδικά και όχι ένας ένας;				
Θα ήθελες να δεις από κοντά και άλλους πίνακες / και άλλα κτίρια?				

Αν σου άρεσαν οι δραστηριότητες, πες μας για ποιο λόγο. Τι νομίζεις ότι κέρδισες από τη συμμετοχή σου και τι θα ήθελες να αλλάξουμε για τα παιδιά που θα κάνουν το ίδιο μάθημα στο μέλλον;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ. Ερωτηματολόγιο για τον εκπαιδευτικό

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, στο πλαίσιο μιας ευρύτερης εκπαιδευτικής στρατηγικής, γίνεται μία αξιολογη προσπάθεια διαμόρφωσης νέων ανθρώπων με δημιουργικές ικανότητες και κριτική σκέψη. Παράλληλα, το έργο εξαιρετικών καλλιτεχνικών προσωπικοτήτων του 20^{ου} αι., πέραν του διαπολιτισμικού του χαρακτήρα, συμβάλλει καθοριστικά τόσο στη σύνθεση του βιωματικού χώρου των παιδιών σχολικής ηλικίας όσο και στην κατανόηση της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Με γνώμονα την ανάπτυξη πρωτότυπων και καινοτόμων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, με τη βοήθεια των ΤΠΕ και τη διάθεση εύχρηστου, πρωτογενούς παιδαγωγικού υλικού σας παρακαλούμε να διαβάσετε το ερωτηματολόγιο που έχετε στα χέρια σας και να το συμπληρώσετε προσεκτικά, επειδή η συνεργασία σας θα συμβάλει καθοριστικά στην παραπάνω προσπάθεια. Οι απαντήσεις σας στο ερωτηματολόγιο είναι απολύτως εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν αυστηρά για ερευνητικούς σκοπούς.

Φύλλο	<ul style="list-style-type: none"> • Άνδρας • Γυναίκα 	
Κατοικία	<ul style="list-style-type: none"> • Αθήνα • Επαρχία 	
Σχολείο	<ul style="list-style-type: none"> • Δημόσιο • Ιδιωτικό 	
Τάξη	<ul style="list-style-type: none"> • Δ' Δημοτικού • Ε' Δημοτικού • ΣΤ' Δημοτικού 	<ul style="list-style-type: none"> • Α' Γυμνασίου • Β' Γυμνασίου • Γ' Γυμνασίου

Ποιες από τις παρακάτω δραστηριότητες πραγματοποιήσατε στην τάξη;						
		Γαλλικά	Γεωγραφία	Γεωμετρία	Φυσική	Χημεία
Δ Ρ Α Σ Τ Η Ρ Ι Ο Τ Η Τ Ε Σ	1					
	2					
	3					
	4					

Π10 ΣΥΝΘΕΣΗ: έκθεση τελικής αξιολόγησης

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ
Θεωρείτε ότι οι συγκεκριμένες δραστηριότητες κινητοποιούν το ενδιαφέρον των μαθητών;				
Σε ποιο βαθμό νομίζετε ότι αξιοποιείται η φαντασία και διευρύνεται η εφευρετικότητά τους;				
Η οργάνωση των παιχνιδιών σε ομάδες νομίζετε ότι συμβάλλει στην ενεργητική συμμετοχή των παιδιών;				
Πιστεύετε ότι το εκπαιδευτικό υλικό είναι επαρκές (βιβλίο μαθητή και εκπαιδευτικού, βίντεο, υλικό για παιχνίδια κ.α.);				
Πόσο καλύπτουν, οι δραστηριότητες, το διαθέσιμο πλαίσιο σπουδών;				
Επιτυγχάνεται με τις δραστηριότητες η βιωματική επαφή των παιδιών με τον χώρο της τέχνης;				
Η κάθε δραστηριότητα συνδέεται με τους μαθησιακούς στόχους των παιδιών;				
Πόσα έτη υπηρεσίας έχετε;				

Παρακάτω μπορείτε να σχολιάσετε ότι θέλετε σχετικά με την εμπειρία σας από το πρόγραμμα

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....